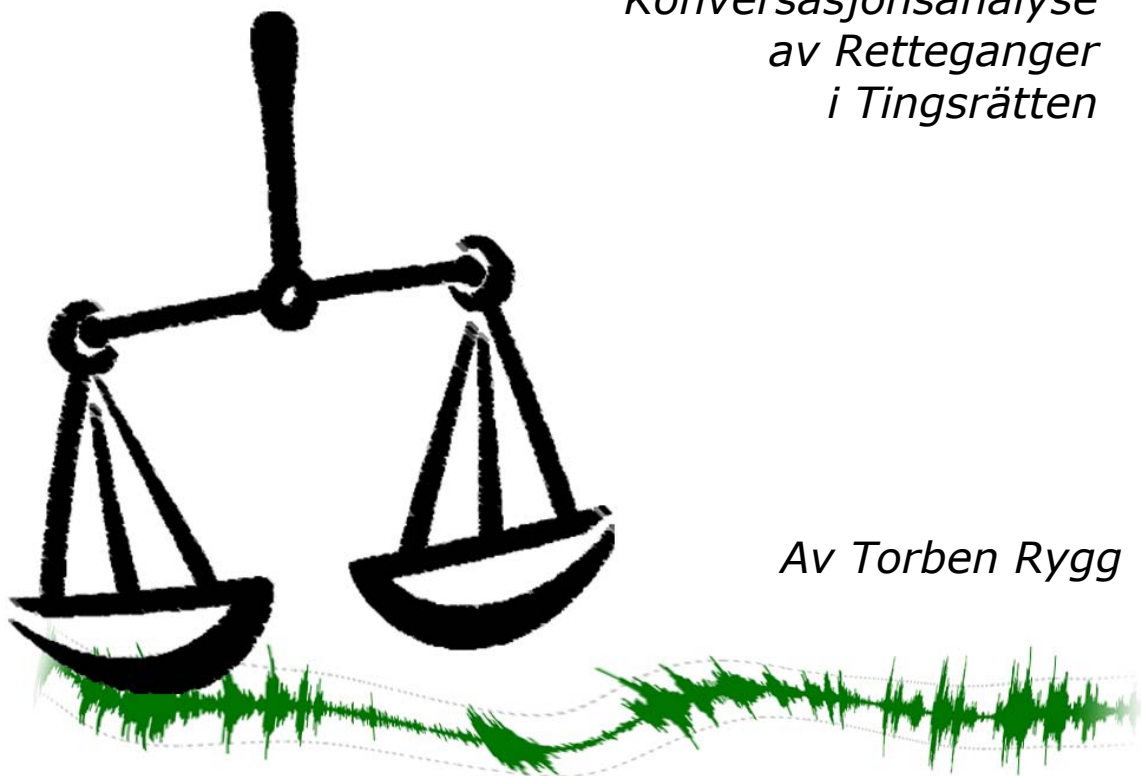

Ordspill

*Konversationsanalyse
av Retteganger
i Tingsrätten*

Av Torben Rygg

”Jag [...] lovar och försäkrar,
 på heder och samvete
 att jag skal säga hela sanningen
 och inte förtiga
 tillägga eller förändra.”
 -Ed.

Innhold

MÅLSETTING	3
INNLEDNING	3
Hvorfor har vi forhør under rettegangene?	4
Hvordan lese forhørene	5
RETTEGANG 1	6
Forhør 1, Rettegang 1 – Politi1	6
Repetisjon	7
Kontrasterende Versjoner	7
Artikulasjon / Aksentuering / Punch	8
Forhør 2, Rettegang 1 - Politi2	9
Protokoll-brudd	11
Støy	12
RETTEGANG 2	13
Forhør 1, Rettegang 2 - Robert	13
Kommunikasjonsformen	14
Cues	15
Spørsmål	15
Ikke-verbal Cue	15
Oppmuntrende Cues	16
Detaljbeskrivning, rollemønster og forhåndsdømming	16
Referanse til tidligere uttalelser	17
Pitch / Frekvens	17
Forhør 2, Rettegang 2 - Filip	17
Tidsforskyvning	19
Involveringsgrader	19
SAMMENFATNING	20
Konversasjonsanalysens framtid	21
KONKLUSJON	21
LITTERATURLISTE	23

Målsetting

I de case jeg skal redegjøre for her vil jeg prøve å få inn en del forskjellige vinklinger på eventuell problematikk. Det jeg i utgangspunktet lurer på er hvilke virkemidler juristene bruker i sine avhør og forklaringer for å vinne en sak. Jeg vil ta Paul Drew's teorier og analyse litt lenger med hard-data målinger. Den konversasjonsanalytiske tilnærmingen til lovstudier har blitt gjennomført før, og det er derfor jeg kommer til å hvile meg mye på Drew's forskning, som i *Law in Action* presenterte en Kennedy-rettegang med en grundig tolkning av konversasjonene.

Innledning

Bakgrunnen for mitt emnesvalg på denne oppgaven har vært en B-oppgave innen samme emne, der jeg analyserte rettegang med vellykkede resultat. Jeg vil gjennom to case-studier forsøke å vise hvilke virkemidler aktører og forsvarsadvokater bruker til sin rådighet for å vinne en sak, eller gjøre utfallet bedre til deres fordel på andre måter. Dette gjelder selvfølgelig også vitnene, så jeg kommer til å se på deres uttalelser også, det hele gjort gjennom konversasjonsanalyse, med andre ord en ikkedeltakende, ikke-maskert kvalitativ observasjon¹ som siden dekonstrueres. Valget av ulike rettegang er ikke helt tilfeldig – jeg gikk bevisst etter saker som inneholdt brutalitet ettersom jeg antok at det er denne typen av saker som varer lengst og har mest detaljerte forhør. De to sakene jeg valgte var av den typen det var hyppigest frekvens av dessuten, og innebar motstand eller vold mot offentlig tjenestemann.

Jeg vil gå gjennom rettegangene og hvert forhør for seg, og påpeke eventuelle virkemidler der de er mest tydelige, selv om disse også kan forekomme andre steder i forhørene. Som Drew påpeker er vitnene vel vitende om at det finnes en spesiell hensikt med de spørsmålene de blir stilt². Det er veldig tydelig i alle rettegangene at vitnene har kledd seg for anledningen for å gjøre et inntrykk. Likevel røper de tiltalte sin 'sosiale rang' ved at de pene klærne ikke er strøkne, de har ikke ny-klipt hår osv.

At slike faktorer er viktige understrekes av Sherwin, som har funnet at det amerikanske rettssystemet preges til stor del av mediert kommunikasjon. Filmer baserer seg dog på skrevne manus, og man må stille seg spørsmålet om det legges om strategier som er regissert på forhånd av juristene, eller om spørsmål stilles med automatikk. Det er dog viktig å gjøre en distinksjon mellom det amerikanske og det svenske rettssystemet: det er mindre rom for å forsøke å lure domstolen, knuse vitner eller på andre måter forøke å forvrengne loven. Jeg anser dette for lite relevant med tanke på resultatene jeg fikk i min B-oppgave, som viste på en veldig dramatisk under forhørene, og det er derfor jeg stiller meg underspørsmålet om ikke rettegangene preges av amerikanske verdier preget av filmer, serier osv., om en i en mindre utstrekning en i det amerikanske rettssystemet.

En av de grunnleggende prinsippene i tolkningen av retts sosiologi bygger på det som Hydén kaller det horisontelle og vertikale rettsynet. Med dette menes at dommere ser på retten vertikalt, at politikk (og almenne prinsipper og verdier) går gjennom retten og tillempes, mens det horisontelle går på lovens årsaker og konsekvenser som er det juristene og det de representerer bemøter. Jeg ser konversasjonen til juristene som ett mulig middel for juristene å gi dommeren et vertikalsyn han kan støtte samtidig som de ønsker å oppnå deres

¹ Rosengren, K.E. et alia, 2002: 165-167

² Manzo et alia, 1997: 51.

egne horisontalmål. Den rettsososiologiske betydelsen er først synlig om man ser det hele i ett bredt perspektiv, for man kan se retten og rettssystemet med alle dets funksjoner på sin side, og hvordan dette synet på retten er ”presset på” de vitnende partene, og selvfølgelig også de tiltalte. Vitner og tiltalte skulle man kunne si at representerer *samfunnet* mens rettssystemet (domere, jurister og evt. ekspertvitner) representerer *retten* og *rettsdogmatikken*.

Hvorfor har vi forhør under rettegangene?

Den mest åpenbare anledningen for forhør under retteganger er å finne ut "hva som virkelig skjedde" (dette da i en metaforisk opphøyd betydning, jfr. Justitia) og slik at man kan lage en mappe der det står "Det som virkelig skjedde" og arkivere denne. Dette er sammenliknbart med Garfinkel's teorier om psykologiske profiler av avdøde i rettsmedisinsk sammenheng³. Det filosofiske klisjé-spørsmålet ”hva er sannhet?” er derimot noe rettssystemet må ignorere – rettegangene viler på at det finnes *en* sannhet, og at det er mulig finne denne.

Garfinkel ser også på prosedyren med å skrive ned noe i rettsmedisinks sammenheng som en garanterende prosedurell hendelse⁴ og dette er fullt appliserbart til rettslig terminologi. I rettslig kontekst finnes det riktignok videre prosedyrer som har til hensikt å fungere som garantier annet enn selve stenografien/transkripsjonene av forhørene under rettegangene som skal forsikre at de i fremtiden (dvs. først og fremst der det kan oppstå en anke av dommen eller der det forekommer klager på avgjørelsen) gjengis med ektehet.

Lyd-innspillinger gir rom for ekstra detaljer og gjennom negative sanskjoner for mened skal ekteheten av vitnene og tiltaltes utsagn garanteres. Arkivet har dermed som funksjon å skape legitimitet for rettens prosedyrer.

Ett problem er kanskje at det eneste man tar opptak av og transkriberer for arkivering i Tingsrätten er nettopp *forhøret*. Betyr dette nødvendigvis refleksjoner rundt ”det som virkelig skjedde” bare redegjørs for under rettegangens forhør?

NEI - selvfølgelig ikke! Sidekommentarer fra jurister og brudd på øvrig rettslig prosedyre kan endre synet på ”det som virkelig skjedde.” I det ene caset begynte aktoren ett andre forhør av tiltalte uten å be om tillatelse fra dommerbenken. Det var først etter to spørsmål var blit besvart at dommeren grep inn for å gjennoppnå prosedyrene.

Konsekvensen var kanskje ikke så stor i dette tilfellet - men kan ha betydning der det er viktig at det som står i arkivet stemmer overens med det som ble sagt i retten, for lydopptakene fra de to spørsmålene går ikke å finne - skulle tiltalte ha ønske om å anke dommen så mangler dette grunnlaget ved neste rettegang og legitimiteten for hele arkiverings- og forhørsprosessen undergraves.

Ett annet mulig problem er at det som skrives ned og det som tas opp for arkivering er basert kun på aurale intrykk (dvs. lyd). Dette betyr at visuelle intrykk er ignorert, som om de ikke eksisterer, og vikitigst av alt: som at de ikke *registreres*. For dommere og jurister har kanhende en viss erfaring med å tolke mimikk og holdning til å indikere tvil hos en person? Dette er ikke tvilsomt, ettersom konversasjonsanalytikere kjenner til psykologiske tegn som det å se opp og til ens høyre kan være tegn på at man *skaper* et bilde (dvs. lyver), og det å se opp og til ens venstre kan bety at man *gjenskaper* et bilde (dvs. husker). Disse intrykkene som kan være avgjørende for hvordan strstegier i en rettegang legges opp ignoreres altså helt i prosedyrene.

³ Manzo et alia, 1997: 28

⁴ Manzo et alia, 1997: 29

Hvordan lese forhørene

For å få skrevet ned i detalj det som skjer under forhørene kreves mer en bare å skrive ned hva som blir sagt. Man må også ta hensyn til å få med pauser, tid, trykk og andre bemerkninger der de hører hjemme.

Key	
[...]	Ord mangler på grunn av mumling, hvisking og/eller støy fra de ulike aktørene i rettssalen.
(2.7)	I replikken er dette en pause motsvarende 2 sekunder og 7 tiendedelssekund. I tid-kolonnen motsvarer det tiden det tar å si hele replikken. Tiden (0.3) noteres ikke, da dette er normalverdien.
Ja:::	Den siste stavelsen er utdratt til et "Jaaaaa," der hvert kolon : motsvarer 3 tiendedelssekunder. ⁵
<u>Understrek</u>	Ord med trykk eller volumøkning på >20dB (relativ verdi)
Fet	Ord med trykk eller volumøkning på <20dB (relativ verdi)
Opphøyd	Ord med høyere toneleie (pitch) i forhold til relativ normalverdi fra samme person
Nedsunken	Ord med lavere toneleie (pitch) i forhold til relativ normalverdi fra samme person

⁵ Merk når det gjelder tidtaking at normale pauser ikke er notert. Etter eksperimentering med pauser har jeg kommet fram til at ca. 0,3 sekunder er den normale pausen mellom replikker, som også den normale tiden for en enstavelsesuttalelse. Et vanlig "Ja" motsvarer altså et : som ikke er notert.

RETTEGANG 1

Introduksjon

Jeg vil bemerke at forhørene i rettegang 1 ikke framgår i sin helhet her. Dette er fordi forhørene er veldig lange, og til stor del uinterresante. Derfor har jeg her valgt å kun gengi en del av hvert av de to forhørene i denne saken.

Første caset dreier seg om Harald som er tiltalt for å ha skallet ned en politimann i motstand mot politiet. Dette forklarer den ene politimannen før forhøret begynner, som en generell forklaring om hva tiltalen gjelder. Harald husker selv så lite at han ikke kan vitne. Dermed faller alt i hendene på politiet som er den vitnende motparten:

Forhør 1, Rettegang 1 – Politi1

Person	Hva ble sagt	# (tid)	Noter
Forsvar	[...] du sa att han var motsträvig - berusningsgraden på Harald-	1 (5.6)	
Vitnet	- Han var kraftigt berusad.	2 (1.3)	
Forsvar	Kraftigt berusad. Hur kraftigt berusad, kunde han stå på benen?	3 (3.1)	
Vitnet	Ja, det kunde han.	4 (0.7)	
Forsvar	Han rörde sig?	5 (1.6)	
Vitnet	Ja.	6 (0.3)	
Forsvar	Ja:: (0.4) Kunde han röra sig utan stöd?	7 (2.9)	
Vitnet	(0.4) Ja.	8 (0.7)	
Forsvar	Hur - hur? (1.6) Kunde han det - alltså gjorde han det?'	9 (6.5)	
Vitnet	(1.1) Nu förstår jag inte frågan.	10 (1.7)	
Forsvar	Jo. He! Jag bara undrar - höll ni honom när ni gick till polisbilen?	11 (5:6)	
Vitnet	(1.2) Ja.	12 (0.5)	
Forsvar	Det gjorde ni?	13 (1.3)	
Vitnet	Det gjorde vi, ja.	14 (1.5)	
Forsvar	Ja?	15 (1)	OppPitch Ovrrasket!
Vitnet	Ja: (0.5) Regeln är att man tar tag och följer ut dom så det inte blir några tveksamheter.	16 (15.3)	
Forsvar	Mm-hm?	17 (1.1)	
Vitnet	Så att vi hade kontroll på situationen ända fram till bilen [...]	18 (5.0)	
Forsvar	Då håller ni honom? Ja. Och eh:: pratar ni med honom? Pratar (0.3) du och (0.3) kollegan med...?	19 (8.5)	
Vitnet	Det gjorde vi. Vid bilen så förklarade vi att han skulle följa med.	20 (4.8)	
Forsvar	Javisst. (1.4) Svarar han något?	21 (2.9)	
Vitnet	(1.8) Kan inte dra mig till minnes exakt den [...] sekvensen.	22 (5.5)	
Forsvar	Nej. (0.8) Inget uppseendeveckande eller på nåt sätt...?	23 (3.8)	
Vitnet	Nä-nej. Utan det jag kan säga det var ju att där inne så var det ju det- sen kan jag inte ärindra mig, men alltså... Vad som säjs under själva transporten utan därinne vet jag att	24 (14.5)	

	[...]		
Forsvar	M-Hm. Mmm. (2.3) Eh::: Sen så har du berättat här att du ska göra en avvissitering då ju.	25 (7.2)	Reffererende bemerkelse
Vitnet	Ja.	26 (0.3)	
Forsvar	Och, eh: Vilken sida står du på?	27 (3.6)	
Vitnet	(0.9) Vänster sida.	28 (2.3)	
Forsvar	Du står på vänster sida av Harald. Tittar du på honom då eller hur gör ni den här visiteringen?	29 ()	

Repetisjon

Forsvaret har som mål å svekke vitnes troverdighet, og burde dermed bare repetere uttalelser som kan svekke vitnets påstand. Repetisjon er med andre ord et virkemiddel som kan virke begge veier om det brukes feil:

Fre rettegang 1. forhør 1

Forsvar	Och, eh: Vilken sida står du på?	27 (3.6)
Vitnet	(0.9) Vänster.	28 (2.3)
Forsvar	Du står på vänster sida?	29

Her legger forsvaret vekt på vitnets påstand som bare er en bekreftelse av Vitnel's påstand. Dermed svekker forsvareren sin egen sak. En årsak til at denne repetisjonen oppstår kan være at forsvareren selv ønsker å understreke sine poeng i tankene, men sier dem høyt så hele retten hører dem.

Repetisjon kan ha som funksjon å kontrollere vitnet – gjennom å repetere et utsagn blir det lagt mer vekt på det, og det er en cue (jeg kommer nærmere inn på 'cues' senere) til vitnet om å utdypne emnet som repeteres. Dette kan også føre til en viss tvil om vitnets legitimitet ettersom juristene har mulighet til å dra oppmerksomhet til negativt laddede detaljer. Videre kan juristen benytte repetisjonen av ekstremt svake, lite trolige eller feilaktige uttalelser vitnet kommer med til å kritisere vitnet, noe som er vanskelig og/eller ulovlig ellers.

Kontrasterende Versjoner

I "Law in Action" tas det opp ett virkemiddel som kalles "kontrasterende versjoner." Dette innebærer at de to partene, intervjueren og intervjuobjektet, stiller med ulike bilder av hva som har hendt. Som regel kan konstaterende versjoner identifiseres i en konversasjonsanalyse med alle svar fra vitnet som begynner med "nej," og disse kommer således ofte etterfulgt av en elaborasjon på hva som, i følge vitnet, virkelig hendte. Er det noen som svarer et spørsmål med "Nej, det var så att..." eller liknende er dette tegn på at den tiltalte vil endre det intrykket som intervjueren skapte gjennom å formulere ledende spørsmål. Dette betyr i sin tur at det ledende spørsmålet kan brukes for å skape et bilde hos ikke bare den tiltalte, men også andre tilstedeværende i rettssalen. Det finnes ingen veldig tydlige eksempler på dette her, antakeligvis på grunn av at vitneforklaringene primært hviler på politiets side:

Fra rettegang 1. forhør 1

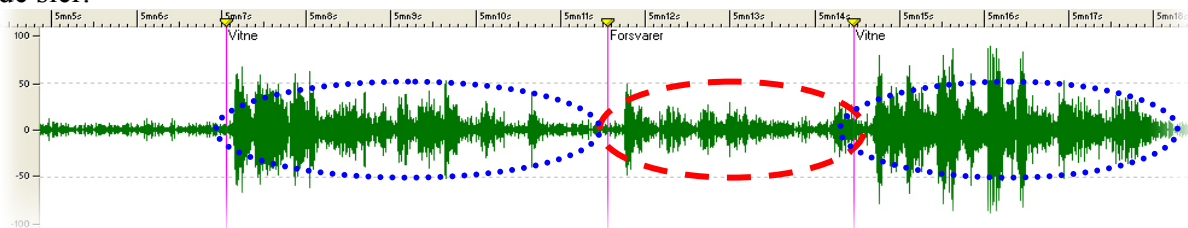
Forsvar	Nej. (0.8) Inget uppseendeveckande eller på nåt sätt...?	23 (3.8)
Vitnet	Nä-nej. Utan det jag kan säga det var ju att där inne så var det ju det- sen kan jag inte ärindra mig, men alltså... Vad	24 (14.5)

	<p>som säjs under själva transporten utan därinne vet jag att [...]</p>		
Forsvar	M-Hm. Mmm. (2.3) Eh:::: Sen så har du berättat här att du ska göra en avvissitering då ju.	25 (7.2)	Reffererende bemerkelse

Her ser vi at forsvareren, mot alt sunt fornuft, skaper et bilde av den tiltalte som en som gjør noe oppsiktsvekkende, trots sin negasjon. Heldigvis for den tiltalte bryter politiets vitne mot dette bildet, til tross for at han gjør dette på en klumsete måte. Forsvaren bytter dermed samtaleområde og går videre i intervjuet.

Artikulasjon / Aksentuering / Punch

En av de beste indikatorene for å se om noen prater tydelig er å se på volumforskjellen ved hver stavelse. Gjennomgående i hele rettegangen mumler nærmest Forsvaret, mens både offeret og vitnet prater høyt og i nesten stakatto stavelser, som gjør det veldig lett å forstå hva de sier.

Figur 1.1 Forhold i artikulasjon hos partene. (22-24)

Forsvarsadvokaten — — —

Vitnet

Inntrykket dette kan gi er jo forskjellig fra person til person, mange ville sett på Forsvaret som en person som ikke er engasjert i saken, eller man kan få inntrykket av at han er så hevet over saken at han mener det er 'barnemat.'

Forhør 2, Rettegang 1 - Politi2

Person	Hva som ble sagt	Tid	Noter
Forsvarer	Jag skulle vilja fråga dig lite. (0.4) Du har sagt at Harald var berusad.	1	Fortid.
Politi	- Ja.	2	
Forsvarer	Och at han:: eh: var motsträvig. Gjorde han nåt fysiskt motstånd er? [Mumler i 3 sek]	3	
Politi	Ja han är inte intresserad av å gå med oss när vi leder honom	4	Overfører til presens
Forsvarer	Hmm...	5	
Politi	Utan då sätter han sig till motvärn så at han kränger lite och: håller imot, ställer sig på hälarne å så för vi puttar honom framför oss så att säja.	6	
Forsvarer	Hmm... Han försöker göra sig stilla så att säja, då? (20dB)	7	
Politi	Ja. (75dB)	8	
Forsvarer	(3.4) Och, ehh::: pratar ni med honom?	9	Har også begynt å snakke i presens
Politi	Ja, det gör vi.	10	
Forsvarer	Jah. (1.0) At han ska följa med?	11	
Politi	Ja.	12	
Forsvarer	Mmm-hm.	13	
Politi	Det opplyser jag om redan inne i Lilla Rättssalen.	14	
Forsvarer	Hm-hm. Hur är det säjer Harald nånting?	15	
Politi	(1.6) Alltså jag minns inte va' han svara. Det gör jag inte.	16	
Forsvarer	Pra- Pratade han nåt sammanhängande?	17	Tilbake til fortid.
Politi	(2.5) Vet inte. Alltså det minns jag inte.	18	
Forsvarer	Näh. Du sa att han var ostadig?	19	*1
Politi	Ja.	20	
Forsvarer	På benen.	21	*2
Politi	Ja.	22	
Forsvarer	Hur - hur ostadig var han?	23	*3
Politi	Ja. Han kunde stå opp, men eh:: sen har han så att säja en eh::	24	Bytter til presens igjen.
Forsvarer	Kunde han stå opp själv? Utan stöd?	25	*4 Fortid.
Politi	Jag minns inte för vi var ju-	26	
Forsvarer	- Nej.	27	*5 bryter
Politi	Han vill ju inte ställa sig opp når vi... kommer dit va, utan vi tar ju tag i honom	28	
Forsvarer	Men det är uppenbarligt vingligt om man förstår dig rätt.	29	*6
Politi	Absolut.	30	
Forsvarer	M-hm Hur- sen har du berättat at du ställer honom i bilen	31	

	och han får lägga händerna på taket -		
Politi	Ja.	32	
Forsvarer	Och så ställer sig --- på? Vilken sida?	33	
Politi	Höger.	34	
Forsvarer	Och du står på vänster.	35	
Politi	Ja.	36	
Forsvarer	Hur nära står du? Tror du?	37	
Politi	Ja, alltså i och med att han är motsträvig å så, så ställer man säj - eh:: man ställer, i det här fallet då, Harald så att han står lite bredbent - det här är teamwork då, icke sant? Och då ställer jag min fot bakom hans ben, så att min vänster fot mot den andra så jag har stöd så att man håller Harald mot bilen så att han inte kan springa därifrån, vände sig å slå på oss och så vidare. Sen håller jag armen på taket, så- (1.5) en halvmeter? (0.5) Skiljer väl oss ungefär? Mellan överkropparna. Cirka.	38	
Forsvarer	(2.4) Och hur eh:: får jag fråga en fråga som kanske är lite hehe svår att svara på - Ditt huvud i förhållande till hans huvud. Hur befinner det sig då? Är ni jämsides, bakifrån, framsidan kan ni kanske inte vara.	39	
Politi	Alltså vi är väl jämsides kan man väl säga. I och med att jag * står kloss till bakom på nåt vis-	40	* den tilltalte begrinner å prate med social- kontakten sin og blir hysjet på
Forsvarer	Lite bako--	41	
Politi	Alltså (1.2) ja (0.8) jag står inte axel mot axel alltså min axel är bakom hans axel men jag står ju och håller honom.	42	
Forsvarer	(4.3) sssSer du vad han gör innan du får den här skallningen?	43	
Politi	Näh; jag ser nånting händer i ögonen på honom och sen smäller det till alltså.	44	
Forsvarer	(5.7) Sen har du berättat då... (2.5) [puster ut] Jag får fråga: han hade en sårskada här på vänster ögat eh::: jag undrar såg ^{ni den} (1.7) från början?	45	Fortid igjen.
Politi	Alltså det var ingen sårskada från början.	46	
Forsvarer	Det var det inte?	47	
Politi	Alltså:: - inte vad jag kan minnas.	48	
Forsvarer	När kan den ha uppstått?	49	
Politi	Antigen när han skallar mig eller när min hand träffar hans ansikte.	50	Presens.
Forsvarer	Hm. (1.7) Så din, din handförande där kan vara så pass kraftig att ...	51	
Politi	Ah. Det. Jag minns ju inte-eh. Minns ju inte hur hårt det var medans jag slog men det är ju för att hindra hans ansikte från att träffa mig igen. Så att – mycket möjligt att	52	Fortid.

	det har orsaket den skadan.		
Forsvarer	(5.9) Sen undrar jeg en sista fråga här, du säger att han [kremter] att han på nåt sätt laddar - hur nära är du honom då?	53	Presens.
Politi	Ja, jeg har ju precis vänt på huvudet	54	Fortid.
Forsvarer	Ja.	55	
Politi	Alltså jeg har precis smällt till honom, då vänder jeg mig instinktivt över (---) och sen ser jeg (---) legger om igjen. Det här går ju på - (1.6) en tiondels sekund.	56	
Forsvarer	Mycket snabbt skädde det.	57	
Politi	Det är my- Det går jättefort ja. [Forhøret slutt]	58	

Protokoll-brudd

Dommerens (og også leddommerens) rolle i en rettegang i Tingsrätten kan minne litt om de forente staters dommere i preliminærhøringer der avgjørelsens utfall kan hvile også på hva en person overhører. Videre hjelper det ikke at dommerens status som analytiker av rettegangen ikke er dominert av de rasjonelle avgjørelses-prosedyrer slik bildet av Justitia uttrykker: heller er dommeren et menneske som ikke nødvendigvis har bedre bedømmingsevne enn den tiltalte. Ett eksempel kan illustrere dette mer inngående:

Fra rettegang 1, forhør med Politi2

Politi	Alltså vi är väl jämsides kan man väl säga. I och med att jag * står kloss till bakom på nåt vis-	40	* den tiltalte begynner å prate med sosial-kontakten sin og blir hysjet på
---------------	---	----	--

Det som skjer er at den tiltalte begynner å argumentere sin sak overfor sosialkontakten mens et vitne blir forhørt. Man kan undres om ikke dommeren får med seg deler av dette før sosialkontakten får den tiltalte til å være stille. Dette skulle kunne innebære at dommeren legger dette med i sin oppfatning av den tiltalte til tross for at den tiltaltes utsagn, prosedurelt sett, ikke eksisterer. Det er å anta at den tiltalte kritiserer politi-vitnets utsagn om at de stod 'jæmsides' – det finnes ingenting som sier at dommeren ikke merker denne stille protesten, heller. Det kan med andre ord ses som en måte å protestere utenfor rettens prosedyrer.

Her spiller også rettsalens akustikk en viss rolle. Kun for de som sitter tvers overfor vitnene (dommere, stenografer osv.) har lyden noen som helst tørrhetsgrad. For alle andre aktører og observerende i salen så får man refleksjonene av stemmene idet de spretter av vegger og høye tak og de får en ekstremt våt karakter som minner om den akustikk man finner i en kirke. Dette betyr at de som har en bestemmende rolle i rettegangen har den desidert beste aurale posisjonen og at det er nettopp disse personene som har en mulighet till å fange opp hvisking. Hadde rettsaler hatt en mindre rektangulær og heller en assymetrisk arketektonisk utforming ville lydene oppfattes helt annerledes av publikum, mye. Lyden ville vært klarere, men også noe svakere. Med andre ord: Dommerbenken hører sannsynligvis hva

den tiltalte sier, for alle andre i rettssalen er hviskingen bare å oppfatte som et hav av ekko på ekko på ekko.

Støy

Videre, fra samme utrag som over, kan man diskutere støyens rolle for at kommunikasjonsprosessen skal fungere bra. Jo flere distraksjoner i form av støy (eg. Lyden av noen som hoster, noen som prater utenfor hva som er prosedyren, noen som arbeider på gaten utenfor, en stenograf som begynner å lete etter noe som er mistet på gulvet, osv) desto vanskeligere er det å oppfatte den bakomliggende kommunikasjonen. Støyen har altså et potensiale til å kunne brukes som en metode for å distrahere dommeren eller andre involverte under en rettegang. Att den tiltalte begynner å prate med sosialkontakten sin kan tolkes som en form for (antakeligvis) ubevisst form for støy.

Rettegang 2

Introduksjon

Det andre caset jeg tar for meg dreier seg om Klas, en av Lunds narkomane, som i rus har skåret istykker dekket på en politibil. Utenfor rettssalen benektet han først at han hadde gjort det, siden påtok han seg erstatningsansvar – likevel er saken havnet i retten og han står uten forsvar ettersom strafferammen er lav. De to vitnene, Robert og Filip, som avhøres er politi:

Forhør 1, Rettegang 2 - Robert

Person		# (tid)	Noter
Aktor	[...] Kan du berätta vad du såg?	1 (X.X)	
Robert	Ja. Jag såg där stod en polisbil parkerad nere på eh:: (0.9) torget där framför oss nere vid 'Centralen' (0.8)* och så gick poliserna bort mot Malmborg's och jag gick in i lilla Rättssalen gick en runda in så jag kom in i stora entrén om ni har nån uppfattning av var den ligger.	2 (14.4)	Mumler periodvis. * Nikk fra dommer.
Aktor	(0.0) M-hm.	3 (0.5)	
Robert	(1.3) Och då såg jag (0.6) Klas sitte på huk vid däckets med nånting i handen - och jag såg inte vad det var för nåt han hade i handen... (0.6) å pilla vid däcken. Och sen så gick jag fram och då pös det från däckets och så – fråga jag vad han sysslade med och då sa han "Vadå?" Så sa jag "vad gjorde du vid däckets?" "Ja, ingenting," ute vid polishuset gick han iväg. Så gick jag efter och titta var han tog vägen – då gick han ner för tunneln. Jag ringer till polisen, så dem kommer. (0.8) Så gick vi å leta efter honom, vi hittar inte han då.	4 (27.8)	
Aktor	(1.4) Såg du vad det var för nånting han hade i handen?	5 (3.4)	
Robert	(0.0) Nej, det gjorde jag inte.	6 (1.3)	
Aktor	Hur såg du det? Eller, såg du över huvudtaget att han hade något i handen?	7 (3.3)	
Robert	(-0.3) Jag såg att han höll någonting i handen men jag såg inte vad det var för nånting.	8 (2.8)	
Aktor	(0.2) Näh. (2.1) Nej, eh: (1.9) hur stort var det föremålet då, eller hur långt var det?	9 (9.3)	
Robert	(0.5) Det minns jag inte riktigt.	10 (2.2)	
Aktor	(-0.2) Nej...	11 (0.2)	
Robert	(0.0) Det var en bit ifrån jag stod, så	12 (1.7)	
Aktor	(1.4) Men det (0.5) man kunde konstatera tydigt att däcken var (0.9) punkterat?	13 (5.8)	
Robert	(-0.4) Ja. Ja.	14 (1.0)	
Aktor	(2.6) Tror du det var att han bara släppt luften från däckets?	15 (4.1)	
Robert	(0.1) Näh.	16 (0.5)	
Aktor	(0.6) [näh]	17 (0.7)	
Robert	(1.3) Vi lyssnade när det pös från däckets.	18 (3.7)	
Aktor	(0.4) Ja-ha. (3.2) Ehm::: (1.7) Klas sa du. Hur är det med identiteten här? Känner du igen honom sen tidigare?	19 (11.5)	
Robert	(0.2) Ja. Mycket väl.	20 (1.5)	

Aktor	(0.7) Och eh: hur kommer det sig då?	21 (2.7)	
Robert	(0.6) Därför att jag sett honom på centralstationen många gånger innan.	22 (3.4)	
Aktor	(1.3) Vi har en person till höger av dig. Är det den mannen?	23 (4.3)	Peker på Klas.
Robert	(0.3) Det är det	24 (0.7)	
Aktor	(0.2) Ingen som helst tvekan om det?	25 (1.4)	
Robert	(0.0) Ingen tvekan om det.	26 (1.0)	
Aktor	(0.0) Nej. (6.2) Ja::: (0.8) Då så (1.8) Ni fick tag på honom då men, men (3.6) du har inte varit med om at han gripits vid senare tillfälle?	27 (19.3)	2:57
Robert	(0.2) Jag uppfattar inte...?	28 (1.4)	
Aktor	(0.0) Du har inte varit med på at han gripits vid nåt senare tillfälle? Eller är detta det som hänt...	29 (3.7)	
Robert	(0.8) Jo, därför att jag körde förbi centralen (0.5) eh:: (0.9) kan de vara en till två veckor efteråt. Och då såg jag han stod – för jag har inte sett han på centralen efter detta hände (0.9) – och då såg jag han vid trappan och då var jag på väg mot [...] banken och där stod en polisman som jag kände till. (0.8) Så berätta jag för han att han stod där och då ringde han en annan som körde dit, va? Och då fick jag peka ut at det var samma man.	30 (25.4)	
Aktor	(0.0) Det fick du göra?	31 (0.8)	
Robert	(0.0) Ja.	32 (0.2)	
Aktor	Ja-ha. Tack.	33 (1.0)	
Dommer	(2.3) Klas, då får du ställa frågor till vittnet om du har...	34 (2.6)	
Klas	(1.9) Näh::: Jag har inga frågor.	35 (4.2)	

Kommunikasjonsformen

Strukturen av forhørene er hva Gruning og Hunt kaller en en to-veis assymetrisk modell⁶. Dette innebærer at kommunikasjonen er to-veis (mellom rettsapparatets involverte og den som blir forhørt), men har en hvis ubalansert effekt og har som mål å evaluere holdninger. Samtidig er ikke forhørene overdrevent assymetriske ettersom den som sitter under forhøret har visse muligheter til å jevne ut balansen gjennom å svare på spørsmål som ikke er blitt stilt, gjennom å forklare mer enn det som er nødvendig. Dette kan styrke saken for ett vitne, eksempelvis her:

Fra rettegang 2, Forhør 1

Aktor	(0.0) Du har ikke vært med på at han gripits ved nåt senere tilfelle? Eller er dette det som hänt...	29 (3.7)
Robert	(0.8) Jo, därför att jag körde förbi centralen (0.5) eh:: (0.9) kan de vara en till två veckor efteråt. Och då såg jag han stod – för jag har ikke sett han på centralen efter dette hände (0.9) – och då såg jag han vid trappan och då var jag på väg mot [...] banken och där stod en polisman som jag kände till. (0.8) Så berätta jag för han att han stod där och då ringde han en annan som körde dit, va? Och då fick jag peka ut at det	30 (25.4)

⁶ (Windahl & Signitzer 2000:92).

var samma man.

Politimannen Robert velger å gi ett langt svar, istendenfor å bare si ”Ja,” for å styrke sin forklaring. Dersom forhøret hadde vært mellom Aktor-siden og den tiltalte, og den tiltalte hadde forsøkt å styrke sin forklaring på samme måte ville man kanskje sett en mer dramatisk reaksjon, kanskje en avbrytelse fra Aktor-siden med ”vær vennlig å bare svar på spørsmålet – ja eller nei.” Muligheten til å gjøre disse protestene fra juristene gjør kommunikasjonsformen veldig assymetrisk dersom de benytter seg av den. Man kan dermed argumentere att strukturen i hovedsak bygger på en symmetrisk modell med ett stort potensiale for å være assymetrisk. Likevel er rettegangene per definisjon assymetriske på grunn av det tydelige sender-mottager forholdet (Ibid).

Cues

Det finnes en rekke hint i kommunikasjonen for å få en annen part i en dialog til å begynne å prate. Dette kalles for ”cues,”⁷ og mangler en dekkende skandinavisk oversettelse annet en ”hint,” ”vink” eller ”stikkord”. Enkleste forklaringen av begrepet er å forestille seg hvordan skuespillere i teater vet hvordan de skal si sine replikker - primært ved at noen gjør en spesiell bevegelse, eller sier et spesifikt ord. Skuespillere i skandinavia bruker også uttrykket ”cue” fordi skuespillerstudiet til stor del er engelskspråklig.

Spørsmål

Den åpenbare måten å oppnå en verbal cue på er ved å stille spørsmål, men det finnes andre. En av de vanligste metodene er å begynne en setning og la slutten på setningen stå åpen, slik at motparten skal fullføre:

Fra Rettegang 1, forhør 1

Forsvar Nej. (0.8) Inget uppseendeveckande eller på nåt sätt...? 23 (3.8)

Om dette er intensjonelt, eller om det bare er forsvareren som mangler ord for å gi fler eksempler for hva den tiltalte **ikke** har gjort er uvisst. Uansett så fungerer det ved å overlate ordet til den andre parten i dialogen.

Ikke-verbal Cue

En annen cue-form er den ikke-verbale⁸, og innebærer gestikulering for å fremheve ønske om respons som i eksempelvis ved å peke:

Fra Rettegang 2, forhør 1

Aktor (1.3) Vi har en person till höger av dig. Är det den mannen? 23 (4.3) Peker på Klas.

⁷ Tubbs, S.L. & Moss, S. 1994.

⁸ Decaire, M.W. < <http://www.uplink.com.au/lawlibrary/Documents/Docs/Doc64.html> > 10. mai 2003
Tubbs, S.L. & Moss, S. 1994: 104

Oppmuntrende Cues

Effektivt er det også å støtte den som har ordet med enkle ”ja” og ”nei” som oppmuntrer vitnet til å fortelle mer:

Fra Rettegang 2, Forhør 1

Robert	(0.5) Det minns jeg ikke riktig.	10 (2.2)
Aktor	(-0.2) Nej...	11 (0.2)
Robert	(0.0) Det var en bit ifrån jeg stod så -	12 (1.7)

Hadde det her ikke vært for Aktorens ”Nej...” i replikk 11 hadde ikke Vitnet gitt oss den egentlige grunnen til at han ikke har noe svar – det er ikke fordi han ikke husker, det er fordi han stod så langt bort at han ikke hadde mulighet til å se, og dermed er et svakt vitne. Om det ligger noen strategi bak dette er uvisst, og om det gjør det så er den i alle fall dårlig fra Aktorens side.

Det å rett å slett stoppe å prate gjør at andre føler et behov for å fylle den pinlige tomheten med ord, og er dermed også mulig å ta til bruk for å uttrykke noe sånt som ”jeg er ferdig med å prate nå – nå er det din tur.” Det er av den grunn jeg har lagt til en tidskode i begynnelsen av hver replikk, for å vise hvor lang pause det er mellom det at den ene personen gjør seg ferdig til den andre begynner. I eksempelet under håper Aktor på å få en større forklaring på hvordan dekkene hadde mistet luften, men blir besvart med et lite beskrivende ”ja.”

Fra rettegang 2, Forhør 1

Aktor	(1.4) Men det (0.5) man kunde konstatera tydigt att däcken var (0.9) punkterat?	13 (5.8)
Robert	(-0.4) Ja. Ja.	14 (1.0)
Aktor	(2.6) Tror du det var att han bara släppt luften från däcket?	15 (4.1)

Som vi ser så begynner vitnet å besvare allerede nesten et halvt sekund *før* Aktor har stilt spørsmålet ferdig. Dette kan skyldes den nesten ett sekunders lange pausen som kan gi inntrykk av at Aktor allerede var ferdig. Videre har Aktor 2.6 sekunders pause etter å ha blitt besvart – antakeligvis i håp om at vitnet skal fortsette å prate. Det vil si, det er jo vitnet som egentlig skaper pausen ved å slutte å prate, og som dermed også skaper en cue.

Detaljbeskrivning, rollemønster og forhåndsdømming

Fra rettegang 2, forhør 1

Aktor	[...] Kan du berätta vad du såg?	1 (X.X)	
Robert	Ja. Jag såg där stod en polisbil parkerad nere på eh:: (0.9) torget där framför oss nere vid 'Centralen' (0.8)* och så gick poliserna bort mot Malmborg's och jag gick in i lilla Rättssalen gick en runda in så jag kom in i stora entrén om ni har nån uppfattning av var den ligger.	2 (14.4)	Mumler periodvis. * Nikk fra dommer.

Når politiet bevitner at tiltalte er sett på Centralstationen, oppstår en situasjon som grunner fra forhåndsdømming – alle nikker på hodet og ser bort på tiltalte gjennom ulike situasjoner da Centralstationen nevnes – dette er for de fleste bevis nok for at en person er narkoman og/eller alkoholiker. At Klas er sett ved ved Centralstationen gjentatte ganger er likverdig med at han tilhører en viss gruppe mennesker som er narkomane, ergo er han antakeligvis narkoman

selv. Her kan man også antyde at Robert innventer en respons, at han pauser for å skape en ikke-verbal cue på 0.8 sekunder mitt i en setning: ”Jag såg där stod en polisbil parkerad nere på eh:: (0.9) torget där framför oss nere vid ’Centralen’ (0.8).”

Ingela Kåhl skriver om rollemønstre mellom involverte i sosialsaker, og forteller om hvordan personer som søker sosial hjelp nærmest automatisk inntar en underlegen innstilling til sosialtjenestemenn, selv om de har rettigheter som sier at de skal få hjelp uansett hvordan oppførselen deres er. Liknende ser det ut til å være i en rettegning, der den tiltalte konsekvent er bedre kledd enn normalt, men likevel ikke like bra som juristene (de har på seg ensfargede skjorter, men disse er ustrøkne, osv.), sannsynligvis for å gi en illusjon om at alle ”spiller på samme bane.” Dette kan være en måte for den tiltalte å gå ut av rollen som ”den narkomane på Centralstationen” og å være en som hører hjemme i en rettssal.

Reporting in detail implies characterisation of the scene (Law in action: 40)

Referanse til tidligere uttalelser

En annen måte å skape en cue på er å henvise til noe som har blitt sagt tidligere, dette er dog mest vanlig for forsvareren som skal ’komplettere’ Aktors forhør.:

Fra sak1, Forhør 1

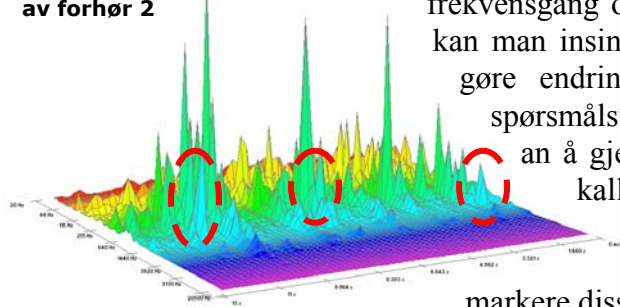
Forsvar	M-Hm. Mmm. (2.3) Eh::: Sen så har du berättat här att du ska göra en avvissitering då ju.	25 (7.2) Refererende bemerkelse
----------------	---	---------------------------------------

Ved å referere til avvissiteringen så skaper forsvareren en bra overgang mellom to segmenter og denne broen har egenskapen at alle lyttere – og selvfølgelig også Robert – forbereder minnene om det som tidligere har blitt sagt slik at man setter seg inn i situasjonen igjen.

Pitch / Frekvens

En annen måte å skape en verbal cue på er å endre toneleiet. Dette refereres til ved flere begrep, eksempelvis pitch, toneleie, portamento, frekvensgang osv. Ved å endre frekvensen man prater med kan man insinuere at en setning er ferdig. Det også ved å gjøre endringer i frekvensen at vi får lyden av en spørsmålsformulering. En rent positivistisk måling går an å gjennomføre for å se frekvens-nivåer, og dette kalles en spektrumsanalyse fordi den viser frekvensenes spektrum og man kan se større endringer i frekvensgangen og markere disse (se Figur 2).

Figur 2: Spektrumsanalyse av forhør 2

Forhør 2, Rettegning 2 - Filip

Filip er den andre politimannen som stiller som vitne. Den tiltalte, Klas, får muligheten till å kryssforhøre Filip ettersom han ikke har noen forsvarer.

Person

Tid

Noter

Aktor	Vi frågar dig om du nån gång har mött Klas här i nåt sammanhang, och – eh:: om du har berört nå- nånting som skulle <i>hänt med en polisbil</i> ? Och vad har det, hör till i det sammanhang – det samtalet.	1 (19.5)	Pitch opp
Filip	Ja, jag har träffat Klas vid ett flertal tillfällen han brukar vistas runt järnvägsstationen <i>i Lund</i> . (1.3) Eh::: och eh:: (1.5) vad gäller det här polisbilsdäcket så hade jag en utredning. (0.7) Eh:: (0.7) angående skadegörelse på polisbilen som stod utanför järnvägsstationen <i>i Lund</i> . (1.3) Och den här polisbilen blev då offer för skadegörelse vid at någon stack håll på- på- <u>däcket</u> . (2.1) Och, eh. (1.3) det framkom då (1.7) eh: (1.9) genom vittnen att det då skulle va' Klas som hade gjort det här. (1.7) Och, eh:: jag pratade med honom – om det naturligt vis eftersom man hade misstanker när det framkom.	2 (45.5)	Dommer og advokater nikker.
Aktor	(2.2) Eh: Du höll ett förhör, är det så?	3 (4.4)	
Filip	(0.0) Ja.	4 (0.6)	
Aktor	(0.8) Men har du in- <u>Efter</u> det förhöret då när han har nekat till å ha gjort har du samma [...] efter förhöret?	5 (8.2)	
Filip	(0.2) Jag har pratat med honom på järnvägsstationen eh:: (0.5) när jag var där tillsammans med en annan kollega, bland annat. (1.6) Eh: Som het Kristian Malmquist eh: (1.1) Vi kom in på det här med polisbilsdäcket <u>och</u> då så berättar Klas att han stuckit håll på det här däcket – och att han gjort det, att det var en fyllegrej å skulle göra nåt sånt. (1.4) Han berättar at han inte har någonting emot polisen sådär generellt, eh: (1.1) utan, utan han har ingen förklaring till varför han hade gjort det utan det var på grund av eh:: att omdömet hade svikit honom (0.8) för att han druckit alkohol.	6 (40.5)	Mix presens.
Aktor	(0.0) Ja-ha. (0.6) Tack för det.	7 (1.7)	
Dommer	(4.0) Klas Christofferson. Om du har några frågor får du gärna ställa dom?	8 (8.0)	
Klas	(2.9) Eh: Näej:: det:: Jag tycker det är lite fel bara att jag fick det där eh:: protokollet <u>efter</u> – jag hade ju gått upp och fått ett. Sen kom du i gången och gav mig ett som jag inte sett som ni själv skrivit ihopa.	9 (16.1)	
Filip	(1.4) Ja dom här protokollen sätter vi ihop, och anledningen till at du fick det var ju att du skulle eh: ta del av det och komma med eventuella invändningar och om du tyckte nåt var fel så sa jag till dig att du skulle höra av dig.	10 (.)	
Klas	(-0.5) <u>Men allt var klart liksom</u> när vi skildes sa du där uppe sen så kom du med ett till i gången (0.5) efter jag träffat [...] å...	11 (8.4)	
Filip	(0.0) Ja det var ju för att det här hade tillkommit, jag hade pratat med dej -	12 (.)	
Klas	(0.0) Sen fick jag ingen advokat, och då framkom det också, va? Så det är inget hopp å prova på att stoppa ...	13 (6.4)	
Filip	(0.0) Det finns ju vissa regler för <u>när</u> man får ha offentlig försvarare och det här är ett brott som har ganska låg strafferam	14 (6.1)	

Klas	(0.0) Jo jo.	15 (1.7)
Filip	(0.0) Det är inget jag kan göra nånting åt.	16 (1.2)
Klas	(-0.2) Nej, nej.	17 (0.5)
Dommer	(1.2) Det är närmast om du har några frågor om händelsen...	18 (4.3)
Klas	(0.8) Näeh:: jag::	19 (2.3)
Dommer	Då är förhöret slut.	20

Tidsforskyvning

Med tidsforskyvning mener jeg her at man endrer verbenes funksjon slik at vitnet/juristen gjør et skille mellom det som *var* og det som *er*. Hensikten med å gå over til å forklare deler i presens er at det gjør at det er lettere for lytteren å forestille seg hva som fortelles ettersom fortidsformer gir følelsen av at man *var* tilstede mens presensformen gir inntrykk av at man *er* tilstede. Man gjør noe som *har vært* til noe som *pågår nå*, og på den måten blir lytteren/domeren ett vitne til historien. Tidsforskyvning på denne måten er veldig vanlig blandt skjønnlitterære forfattere for å bringe leseren til hendelsenes sentrum, ettersom det gir en mye større innlevelse. Dette ser vi et bra eksempel på i utsagn 6 i dette forhøret:

Fra Rettegang 2, forhør 2

Filip	(0.2) Jag har pratat med honom på järnvägsstationen eh:: (0.5) när jag var där tillsammans med en annan kollega, bland annat. (1.6) Eh: Som het Kristian Malmquist eh: (1.1) Vi kom in på det här med polisbilsdäcket <u>och</u> då så berättar Klas att han stuckit hål på det här däck – och att han gjort det, att det var en fyllegrej å skulle göra nåt sånt. (1.4) Han berättar at han inte har någonting emot polisen sådär generellt, eh: (1.1) utan, utan han har ingen förklaring till varför han hade gjort det utan det var på grund av eh:: att omdömet hade svikit honom (0.8) för att han druckit alkohol.	6 (40.5)	Mix presens.
-------	--	----------	-----------------

Her ser man en tydelig overgang til presens-form i forklaringen til vitnet. ”*Han berättar at han inte har någonting emot polisen sådär generellt, eh: (1.1) utan, utan han har ingen förklaring till varför [...]*” det er antakeligvis dette vitnet ser på som det sentrale i sin forklaring, for han tar med seg Aktor og dommeren med tilbake til et tidligere forhør som til en viss grad sympatiserer med den tiltalte.

Dette har en funksjon, en funksjon som forfattere tar seg i bruk av regelmessig for å føre leseren nærmere historien (eksempelvis Bret Easton Ellis’ ”American Psycho” som er presens med unntak av ett avsnitt). Presensformen gjør det lettere for mottageren å sette seg inn i berettelsen. ”Det var en gang...” er mye mindre lokkende en ”Det skjer nå...”

Det finnes også et annet aspekt ved tidsforskyvninger som er mindre dramatisk, men like viktig, nemlig at det er lettere for en fortellende person å huske hva som har skjedd dersom han/hun spiller opp hukommelsen og forklarer det som skjer steg for steg. Dette kan høres litt ut som hypno-terapi, men presensformen gjør det lettere å forklare minner.

Involveringsgrader

En av de mest interessante forfattere som har studert menneskers oppførsel og deres ulike roller i ulike sosiale situasjoner er Erving Goffman. Ettersom en rettsak er en meget spesiell

situasjon, ikke minst for den tiltalte, så er det sentralt å nevne deler av hans teorier i denne sammenheng.

Involveringen anser han være sentral for enhver sosial interaksjon og representerer ett individs kapasitet til å holde seg fokusert på en spesifikk oppgave, eksempelvis en konversasjon⁹. Et skille mellom dominante og underdanige involveringsgrader viser hva som er, i dette tilfellet, hovedkonversasjonen respektive alle interaksjoner som ikke er helt nødvendige¹⁰. Om en underdanig involvering er sosialt akseptert dreier seg i grove drag om kulturelle forskjeller – i en sydlig rettsak kan det muligvis være akseptabelt å røyke sigarer, drikke kaffe eller liknende. Dette sammenfaller også til viss del med Goffman's begrep "tightness" og "loosenes,"¹¹ der den svenske rettegangsformen er å regne som en av de mest "tichte," eller sosialt stramme, settingene som kan opptre i Sverige.

Ett eksempel på en underdanig interaksjon finnes i Rettegang 1, der den tiltalte starter opp en konversasjon med sin sosialkontakt mens en politimann avgir en vitneforklaring:

Fra forhør med Vitne, Rettegang 1

Politi	Alltså vi är väl jämsides kan man väl säga. I och med att jag * står kloss till bakom på nåt vis-	40 * den tiltalte begynner å prate med sosial-kontakten sin og blir hysjet på
---------------	---	---

Sosialkontakten hysjer på den tiltalte for å demonstrere at denne involveringsgraden ikke er akseptert i rettsalen under sakens gang. Dette kan ha to, om ikke fler, uønskede effekter: For det første så trekker hysjingen (som også er en underdanig involvering) *mer* oppmerksomhet til seg en det selve uttalelsen fra den tiltalte gjorde. Dette gjør at alle blir distraheret fra sin dominante involvering i selve vitneforklaringen til politimannen.

Sammenfatning

Sammenfatningsvis kan man si at man i alle disse forhørene ser en hel del ulike virkemidler som de ulike aktørene tar i bruk. Disse *kan* i sin tur brukes til å påvirke rettegangen. Enten det gjelder mindre manipulering med tidsperspektiv eller protokoll-brudd så finnes det metoder som de ulike partene har tatt i bruk. Nesten alle involverte (inkludert vitnene) har brukt noe som kan regnes for manipulative metoder, selv om disse ofte har hatt mulighet til å gi det motsatte av den ønskede effekten, og undergraver en selv istedet for å forsterke ens utsagn. Deres retorikk er ikke selvsagt, og hvorvidt de ulike partene som benytter seg av disse virkemidlene er klar over at det gjør det eller ikke står derfor uklart.

Vilken betydelse disse virkemidlene har for framtiden kan vi se i konversasjonsanalysens antatte utvikling framover.

⁹ Goffman 1966:43

¹⁰ Goffman 1966:44

¹¹ Goffman 1966:199

Konversasjonsanalysens framtid

Anders Hallbäck er en av mange som mener at forhør så tidlig som hos politiet bør tas opp med video for å få et bedre inntrykk av hvordan vitnene er. Dette skyldes riktignok i hovedsak at mange intervjuobjekter er under innflytelse av narkotiske stoffer¹² – men det kan selvfølgelig også brukes til å oppnå en høyere kvalitet på konversasjonsanalysene der man merke seg kropps- og ansiktsbevegelser, som kan røpe usikkerhet, sikkerhet, nervøsitet osv.

Dette er relativt billig, med tanke på at et 60 minutter video er billigere en 60 minutter kassett, så man skulle jo tro at det var gjennomførbart. I så fall underdrev Katsch teknologiens muligheter i rettssalen, for de samme metodene burde kunne appliseres der, og advokatsammfunnet er allerede myknet opp for slike muligheter¹³.

Konklusjon

At det går å utføre konversasjonsanalyser er helt tydelig, ettersom man kan finne mange virkemidler i de ulike delmomentene. Derimot er det vanskelig å se noen direkte motivasjon her. Bakgrunnen for mitt emnesvalg på denne oppgaven har vært en B-oppgave innen samme emne, der jeg undersøkte ett spesifikt case med veldig annerledes resultat. Dette avhenger av min utvalgsmetode i hvilke retteganger jeg skulle observere. I B-oppgaven valgte jeg et case som stakk ut fra mengden, mens jeg ved dette tilfellet valgte å se på det oftest forekommende vilket viste seg å gjelde motstand og vold mot offentlig tjenestemann. Dette viste seg i sin tur å bety at de anklagede har vært så unyktre att de ikke har kunnet gengi hva som har hendt. Det gjør at behovet for å forsøke å manipulere ett vitne, eller noen andre for den sakens skyld, antakeligvis synker dramatisk, ettersom det ikke oppstår en ”ord-mot-ord” situasjon engang.

Den første og kanskje viktigste konklusjonen man kan dra her er at alle konkluderende bemerkninger jeg gjør kan i beste fall ses på som temporære av hensyn til de åpenbare begrensningene som også begrenser gyldigheten av konklusjonene.

Jeg er fullt bevisst over at case studier ikke er like akseptert av alle rettsosologer som vitenskapelig undersøkning. Case metodikken har en stor begrensning som ligger i att man må bruke data fra enkelte tilfeller og applisere det til generelle tendenser. En C-oppgave har dessuten en tidsbegrensning som gjør at antallet case måtte begrenses. Som argument for case-metodikken kan i dette tilfelle registreres at det er den eneste måten å utføre en analyse av retteganger på.

Den hard-data som behandles kan også være delvis misvisende og overlater mye til en behandling der tolkning av data står sentralt og ofte kan være avgjørende for utfallet. Tolkningen av hard-data må testes ytterligere med et større utvalg av case. Det at man gjør studien i større detalj enn tidligere konversasjonsanalyser av eksempelvis Mateosian gjør at tidskravet blir desto større.

Ytterligere kritikk kan rettes mot valget av case. Sjansene for å se juristene bruke forhørene til sin fordel er antakeligvis mye større i alvorlige saker der juristene kan ta seg tid til å forberede seg ved å ha klare mål og spørsmålsformuleringer til sakene, liksom man ser fra større amerikanske retteganger på TV.

Man skulle eksempelvis også kanskje kunne innføre ytterlige mengder empirisk material ved å intervju partene i rettegangene etter at de er over for å finne ut om juristene og

¹² Intervju SVT1 16:45 tirsdag, 4. juni 2002

¹³ < <http://www.advokatsamfundet.se/advokaten/adv2001/nr3/artiklar/video.html> > tirsdag 11 juni 2002

vitnene selv er bevisste over de virkemidler de benytter seg eller om det er avhengig av tilfeldigheter. Jeg så dog dette som uinteressant under den tiden jeg har fulgt disse case, da det framgår helt tydelig av rettegangene at forhørene ikke har vært planlagt hverken for aktorats del eller forswarets side.

Svakhetene her rammer også muligheten til å se et direkte rettsosialogisk perspektiv i det hele.

Med andre ord er kjernen i konklusjonen att det behøves større og kanskje også bredere forskning inom dette området for å kunne skape ett verdig bilde og en nøyaktig tolkning av hvilken påvirkningsgrad manipulasjon gjennom forhørene egentlig har. Mulighetene for å videreføre en sådan forskning er enorme, med tanke på hvor tilgjengelig materialet er, og muligheten finns dessuten antakeligvis snart for å kunne analysere forhør fra video, hvilket åpner et nytt felt inom konversasjonsanalyse i retteganger, ettersom man får et bedre utgangspunkt for å analysere kroppsbevegelser, øye-rørelser og så videre.

Litteraturliste

Forfatter	Tittel	Forlag / URL	År
Abercombie, Hill & Turner	Penguin Dictionary of Sociology	Penguin	1994
Bjurwill, Christer	Fenomenologi	Studentlitteratur, Lund	1995
Cassirer, Peter	Konsten att manipulera ett sammanträde	Studentlitteratur, Lund	1994
Decaire, Michael W.	The Detection of Deception via non-verbal deception cues	Lakehead University < http://www.uplink.com.au/lawlibrary/Document/s/Docs/Doc64.html >	10. mai 2003
Goffman, Erving	Behavior in Public Places – Notes on the Social Organization of Gatherings	Free Press, Macmillan Publishing	1966
Hallbäck, Anders	Intervju SVT1		tisdag, 4. juni, 16:40 2002
Katsh	Law in a Digital World		199?
Kåhl, Ingela	Socialarbetarkåren - Den Lindansande Professionen	Bokbox Förlag	1995
Rosengren, Karl Erik & Arvidson, Peter	Sociologisk Metodik (upplaga 5.1)	Liber, Malmö	2002
Sherwin, Richard K	When Law goes Pop	University of Chicago Press	2000
Travers & Manzo	Law in Action		1997
Tubbs, Stewart L. & Moss, Sylvia	Human Communication -7 th Edition	McGraw Hill	1994
Windahl, Sven & Signitzer, Benno	Using Communication Theory	Sage Publications, London	2000